

בש"ד
שעוררי רשות הירוש על התורה
פרשת יתרו

רשות הירוש שמות פרק יט פסוק א'

(יא) כי בדבר. לפि ההקשר יש להסביר את ידעתם שבראש הפסוק גם אל "בדבר" שבסתופו. את גדולת ה' הכיר לדעת דזוקה מתווך אותם ניסים ונפלאות שהוכחו, כי מזימותיהם הנסתוריות של המצריים כלפי ישראל היו גלויות וידועות לעניין מחולל הניסים. עתה ידע יתרו, כי כל מכות מצרים היו הקשורות ביחס הדוק אל "עבדות", ה"גרות" וה"עינוי" - אשר זו עלייהם. בהתאם לכך ניסינו לפרש את המכות לפני סוגיהן. המכות האלה גלו לו אפוא את מדותינו של הקדוש ברוך הוא - לא רק כדי שכוחו עליו על הכל, אלא כמו שעינינו חזרות אל חזרי בطن בני האדם, העמים והשרים, והוא מעצב את גורלם על מנת למדם ולהchnerם. לא רק עליונותו של ה' מבדייה אותו מכל - האלים, אלא קירבתו אל האדם היא גדוותה והיא תכונתו האופיינית - "מי אני ה' בקרב הארץ" (עליל ח, יח), "מי לה' הארץ" (עליל ט, בט) - וזה הדבר שייתרו מדגיש כאן. משום כך הוא מכריז ואומר: "ברוך" (פסוק י), שהרי באמירה זו רבת המשמעות מבטא האדם את תודעתו בדבר קירבת ה' הבוחן כלויות ולב. **באמירת "ברוך" מתמסר האדם בחירות המוסרית של מעשיו לידי קיום רצון ה'** (עי' פ' בראשית יד, יט). "מזה במדהה - כך מכנים חז"ל את הדרך בה גומל ה' לאדם על מעשיו (עי' סוטה ח ע"ב ואילך), וזאת הדרך שיתרו הכיר עתה לדעת. לפי עקרון זה מתגלת במידה העונש תכונתו המהותית של החטא:

רשות הירוש שמות פרק יט פסוק יג

(יג - טו) הפסוקים האלה והבאים אחריהם מלמדים אותנו על אורח חייהם של אבותינו ארבעים שנות מסעם במדבר. מזומנים ניתנו להם יום יום על - ידי ירידת המן, וגם יתר צורכיהם סופקו להם (עי' דברים ח, ז; בט, ז - ה; ב, ז); פעילותם הכלכלית הייתה אפוא פשוטה וקלה ולא העסיקה אותם אלא שעה קלה בלבד. הוויה אומר: ברוב שעות היום לא עסקו בהם עסקים מלאכה, מසחר ועובדות הבית הממלאים ברגיל חייהם ועם. **במה עסקו אפוא רוב שעותיהם? הם באו אל משה, או כפי שייאמר בהמשך הפסוקים האלה - אל האנשים שמילאו את מקומו, לדרש אלהים.** "לדרש אלהים" משמעו: לבקש תורה וישועה מה' (השווה בראשית כה, כב), והרי זה מחייב את כל הדריכים, בהן עליינו לבקש את ה' בכל חיי מעשינו וגורלנו, ובבחן עליינו לעמוד, למען יהיה ה' לנו לאלהים. **דברי הנביה - "דרשוני וחיו" (עמוט ה, ז)** - מביעים אפוא את התביעה הכלולת ביוטר שה' טובע מן האדם, ולהיות בין "דרשי ה'" (עי' תהילים לד, יא) היא מעלה, שעליינו להיות ראויים לה, והוא המשימה המוטלת עליינו מיום עומדנו על דעתנו ועד אשר נחזור את נשמתנו למקור מחצבתה. "לדרשו ה'" מביע את דבר האמת והישע, שאם נבקש תורה וישועה מיד ה', נמצא את ה' עצמו, וחויי חלדנו על ענייניהם הקטנים והזעונים יתנהלו במחיצתו של ה'. או אז ישכו ה' בקרבונו וכל הוויינו תהיה לרצון לפניו, לדבר ה': "וזעו לי מקדש ושכנתني בתוכם" (ללהן כה, ח ועי' פ' שם). תקופת המשע במדבר הייתה אפוא תקופת "בית הספר הגבוה" לעם ישראל. הפצת ידיעת התורה בכל שכבות העם הייתה עבודתם בכל הדורות הבאים. כאן - ויעמד העם על - משה מן - הבקר עד - הערב, ותכלית עמידתם זו: כי - יבא אליו העם לדרש אלהים.

רשות הירוש שמות פרק יט פסוק ז

(ד) אתם רואים. לא האמונה היא יסוד הכרת ה' והכרת עצמכם, שכן יש באמונה מקום לספק מה, אלא היסודות הוא ידיעה איתנה ששאבותם אותה בעצמכם באמצעות החושים שלכם. באותו לשון עצמו אומר הכתוב (להלן כ, יט): "אתם רואים כי מן - השמים דברתיכם עמכם" - וכוונתו לעובדת התגלותם של ה' במתנו תורה. על שני עמודי - אמת אלה עומדת כל היהדות: יציאת מצרים ומתן תורה. שניהם עומדים לגמרי על יסוד ההנטנות העצמית ותפישת החושים, ויסוד זה מוציא מכלל אפשרות כל אשלה, שהרי עיניהם של שישיים ריבוא ראו בעת ובעוונה אחת. שני עמודי האמת יש להם אפוא חזקה גבולה ביוטר של וודאות, והם חורגים לגמרי מתחום ההשערה והאמונה גרידא. הם שייכים לתחום הדעת, ולכן עובדות הן שאין ניתנות לערעור. הם וודאים כשם שוודאיות הוויתנו אנו והויתנו של עולם החושים החיצוני, ועלינו לעשותם אבני - פינה לכל דעת וכלל מחשבה:

רש"ר הירש שמות פרק יט פסוק י

נראה שתכלית כל ההכנות והగבולות האלה הייתה להבליט ולצין בצהורה ברורה ככל שאפשר מיד עם ראשית ירידת התורה לארץ, את הניגוד הזה, שהוא תכונה כה עיקרית של מהות התורה ומקורה. התורה בא אל העם. שלושה ימים מצפה העם לבואה. ואפילו רק כדי שירשה לצפות לבואה - חייב העם לקדש תחילת את גופו ואת בגדיו, והוא אומר, עליו להיעשות ראוי לקבל את התורה על - ידי שיחדר לtowerתו באופן סמלי את מאורע ההתחדשות של חייו הפנימיים והחיצוניים, מעין לידה מחדש, שתתרחש בו. לא יוכל העם לקבל את התורה במצב שהוא נמצא בו עד לפני השעה הזאת. רק החלטתו, להיות בעtid כפי שעליו להיות, עשוה אותו ראוי לקבל את התורה. גם ביחס למקום מובלטות הבדלה גמורה. **המקום, שמשם תינטו התורה לעם, מובדל ממנה לחולוין, כביכול ממיין אחר הוא המקום הזה ממוקם העם, והוא מורם אל תחום שמעבר לתחום הארץ: לא - תגע בו יד אדם ולא תדרוך בו רגל אדם או בהמה - כל - הנגע בהר מות יומת.** רק עם גמר מתן תורה יוחזר המקום לתחום הארץ ושוב תדרוך בו רגל אדם ובהמה. העם עצמו יוגבל סביר, לבסוף יצא ממחיצתו. כל זאת - כדי להמחיש את העובדה, כי מקורה של התורה הוא מחוץ לתחום האדם ומהוות לתחום הארץ:

רש"ר הירש שמות פרק כ פסוק ב

אם אין דבר זה מתרפרש מהיגד אלא למצות - עשה, הרי אין הוא קבוע עובדה שבמציאות, אלא כך הוא אומר: מצוה عليك לקבל אותו ה', אלהיך. בכך מניח הדיבור הזה את הבסיס לכל יחסנו אל ה', והוא המצוה שחז'ל כינו אותה בשם "קבלת עול מלכות שמים".

בפילוסופיה של הדת שבמשמעותיהם הישנות והחדשנות של הוגי הדעות מדבר הרבה על מה שהם מכנים "האמונה במציאות האל"; אבל המושג הזה רחוק כרחוק מזרחה ממערב ממשמעו של הדיבור הזה לגבי יסודותיה של מחשבת היהדות וההוויה היהודית. האמת הייסודית של ההוויה היהודית אינה זו שאני מאמין במציאות ה' בכלל, אף לא זו שה' הוא אחד ואחד בלבד, אלא זו שה' האחד והיחיד, אלהי האמת, הוא אליו, שהוא בראש וברא יוצר אותו, הציג אותו על מעמידו והעמיד אותו על חובתי, ועודין הוא יוצר ומעצבי, נוצרי, מדריכי ומנהלי. ולא זאת אמונתי, שאני קשור אליו כתוצר מקרי של השתלשלות רבבות סיבות שבulous הבריאה, שהוא היה לה סיבה ראשונה לפני אלי זירות, אלא זאת, שככל נשימה ונשימה וכל רגע ורגע של הווייתי - מחת בלתי - אמצעית היא של גבורתו וחסדו, וועליה להקדיש כל רגע ורגע מהyi בהווה ובעתיד - לעובdotו בלבד. לשון אחר: לא הידיעה על מציאות ה' היא עיקר, אלא ההכרה וההודאה שהוא אליו, והוא לבדו תומך גורלי,

והוא לבודו מכונן את מעשי ידי. בצד מצות "אנכי ה' אלהיך" יש רק מענה אחד: אתה אלהי!

רש"ר הירש שמות פרק ב פסוק ב

ומכאן, שאנו - יותר מכל אומה ולשון - קנוים לה' בכל עצמיותנו. הקדוש ברוך הוא העניק לנו ראש, לב ויד; מידי זכינו באישיותנו ובזכות משפטית על רוכשנו, ומידי זכינו גם בעצם רוכשנו. משום כך, רק הוא לבודו שליט על נפשנו ורכשנו, והננו קנוים לו לבודו ולעבדתו בכל נפשנו, כוחנו ומאודנו; עליינו להקדיש לעבודתו את הנפש, את הכוח ואת הרכוש, ורק בו נכיר את מהagic מעשינו. רק התמסרותנו המוחלטת לידי ה' שיחררה אותנו מועל אדם; רק בתנאי זה שוחררנו והננו בני חורין. כל אדם בכל אומה ולשון זכה מיידי ה' בקיומו כיצר נברא, ואילו אנחנו זכינו מיידי ה' בקיומו ההיסטורי והחברתי. יצאו מעבדות פרעה ונכנסו לעבודת ה', וכך אנחנו שרים בהימנון הלאומי של ההלל: "אני עבדך בן - אמתך פתחת למוסרי" (תהלים קטו, טז) - אני עבדך מלידה, כי אתה התרת את כל עבדותי.

רש"ר הירש שמות פרק ב פסוק י

(י) יום השבעה וגוי. שתים ימים תעבוד את ה' בעשתך מלאכתך בעולמו, והיום השבעה שבת, يوم "שביתה מלאכה", לה: ביום השבעה תשבות מלאכתך, ושביתה זו היא כניעתך לפני ה' אלהיך, כניעה המתחדשת מדי שבוע בשבוע. בכך תביא לידי ביתוי, תמיד מחדש, כי לה' כל נשימה ונשימה שאתה נושם וכל רגע ורגע שבhaylicot העולם, וכי הוא אלהיך המודד לך כל חלק בעולמו והרצויה שתעבוד אותו בכל כוחות ישותך:

לא - תעשה כל - מלאכה בשבת, ובכך תזכה כי מלאכתך היא "עבדות ה". ביום השבת תסיר מעל ראשך את כל תפארת ממלאתך בעולם ותשיט את עצמך ואת עולמך בהכנעה תחת כסא כבוד ה' אלהיך.

"שתי ימים תעבוד וגוי וכי אפשר לו לאדם לעשות כל מלאכתו בששת ימים, אלא שבוט כאלו מלאכתך עשויה, דבר אחר שבוט ממחשבת עבודה" (מכילתא). ערך עבודהך אין מותנה בהשגת מטרה מסוימת שקבעת לעצמך, כי אם בהשתדלות נאמנה להשיג מטרה הרצiosa בעיני ה'. פועל נאמן במשק עולמו של הקדוש ברוך הוא משלים את מלאכתו בו ברגע שהוא מחזיר את נשמתו למורומים, ולא תהא מלאכתו רק שמצ דקיק ביחס לכל, ולא תהא רק התחללה צנואה לקראות מטרה גדולה - מכל מקום, הייתה זו מלאכה שלמה שלו. השלמות האובייקטיבית, המטרה הגדולה - ביד ה' היא, ואילו הפועל הנאמן עשה את שלו בשלמות, לפי מידת הכוחות והאמצעים שמדו לו ולפי שיעור הזמן שקבעו לו. וכן לגבי השבת: עשה את שבתך כאילו מלאכתך עשויה, שהרי אדוןך הוא האומר לך: די! ואם די לו במלאכה אשר עשית, די גם לך - ולפי הדעה האחרת נאמר כאן: "שבעות ממחשבת עבודה", והוא אומר - אל תחרה בעסקיך!

רש"ר הירש שמות פרק ב פסוק יב

יציאת מצרים ומותן תורה הם שתי עובדות היסוד של עם ישראל, שעלייהו תיקון כניעתנו לפני ה' כמושל ושליט בגורלו ובחיינו. והנה שתי עובדות אלה - עובדות היסטוריות הן, ואנו יודעים אותן ומכירים בהן כאמיותות היסטוריות, אולם הערובה היהידית לאmittuton היא המסורת, ויסודה של מסורת אינה אלא מסורתה הנאמנה לבנים מידי האבות וקבלתה ברצון בידי הבנים מידי האבות. על כן לא נתקיים לאורך ימים יסודות הבניין הגדול שיסיד ה' בישראל - אלא על המשמעת העיונית והמעשית של בנים כלפי אבות ואמהות, ונמצאים למדים כי כיבוד אב ואם הוא התנאי היסודי

לנצחיותה של האומה הישראלית. על - ידי האב והאם נותנָה לילד לא לבד את הווייתו הפיסית, אלא הם למעשה גם החוליה המקשרת את הילד אל העבר היהודי ועושה אותו לבן - ישראל ולבת - ישראל. מידיו ההורם מקבל הילד את מסורת התעודה הישראלית המועצת בדעת, בהליך ובדרכי חינוך, והם מוסרים לו את דבר ההיסטוריה ואת דבר התורה, למען יניחם גם הוא לבני אחורייו בבוא הזמן. כשם שעיני הבן אל הוריו, כן תהינה אליו עיני ילדיו בבוא הזמן. אלמלא הקשר בין אבות ובנים - תונתק שרשרת הדורות, תאבד תקוות העבר היהודי לגבי העתיד והאומה הישראלית תחדר מלחיות. אכן, גדולה חשיבותם של ההורם בישראל, ולפיכך ייחדה להם התורה מקום נכבד בעשרות הדיברות, כאמור: כבד את - אביך ואת - אמך למען יארכו ימיך על האדמה אשר - ה' אלהיך נתן לך.

רש"ר הירש שמות פרק ב פסוק יב

תעודה זו של ההורם היא יסוד מצוות כבוד אב ואם, ולא מידת החסדים, גדולה או קטנה, שגמלו לילדיהם, וכאשר יגדלו הילדים ויגיעו לגיל הבגרות - תגדל גם המצוה, והיא לא תיפסק אף עם פטירת ההורם. כגובה שמים הארץ - כן גבהו הדרישות החרטניות והכבירות של מצוה זו מכל חובה מוסרית, ששית המוסר הרגילה - המכונה "מוסר - התבונה" - מסוגלת להסיק מתווך שיקולים של הכרת טובה (עי' קדוושין לע"ב, לא, לב).